

о. Олег Чупа

Про цінність золота, коштовних каменів знають, мабуть, навіть діти. Та про місця й способи їх добування можуть розповісти лише ті, хто виймав ці коштовності з надр землі, хто очищував їх від земного пилу, хто стикався з різними небезпеками цієї праці...

Це порівняння чимось нагадує християнське монашество. Адже ченці й черниці від початків існування Церкви були тими, хто в пошуках духовного скарбу відходив у віддалені місця. Характер їхнього життя стисло можна передати словами апостола Павла: "Вони... тинялися в овечих та козячих шкурах, збідовані, гноблені, кривджені; вони, яких світ був невартий, блукали пустинями, горами, печерами та земними вертепами" (Євр. 11, 37-38). Справді, спершу багато ченців і черниць провадили життя на самоті, були відлюдниками, проте згодом любителі богопосвяченого життя почали формуватись у спільноти-родини, щоб сильніші духом насичували своїм запалом тих, хто слабший, тих, хто щойно став на цей шлях.

Про монашество часто кажуть, що воно, як і Господь Ісус за Свого земного життя, – не від світу цього, хоч і перебуває у світі. На його важливість постійно наголошує провід Церкви. Проте як зміряти його вартість і вагу для Церкви, для кожного з нас, хто називає себе Христовим, і для всіх тих, хто ще не знайшов Бога або ж занадто далеко від Нього віддалився?

Очевидно, що якісь земні критерії не дозволяють нам його належно оцінити, а можливо, й навіть перешкоджають у цьому. Адже з погляду людини зі світу життя монаха може виглядати навіть привабливо: чернець немає якихось обов'язків перед сім'єю, не займається важкою працею, має що з'їсти, у що вдягнутись... одним словом, – райське життя. Та чомусь від цих уявних переваг ченців і черниць не більшає з роками.

Урешті, самі ченці свідчать, що інколи монах чи монахиня можуть зазнавати спокуси від думки, що поза монастирем, у суспільстві, могли б принести більше користі, розгорнути значно більшу діяльність. Один старець розповідав, як через таку спокусу проходив якийсь молодий чернець. Здавалось йому, що, живучи в монастирі, він нічого корисного для людства не робить, що монаше покликання – це щось другорядне. Однак Господь не забарився з відповіддю на ці сумніви. У видінні чернець побачив момент свого відходу до вічності, як душа готується до суду перед Богом. Лукаві духи почали звинувачувати його, пригадуючи забуті падіння. Відтак у далині чернець побачив якесь місто та ангела, який, вказуючи на поселення, сказав: "Один досконалий монах вартує більше, ніж ціле місто". Після цього видіння монах із ревністю взявся за духовне життя, а слова ангела записав на стіні своєї келії, щоб пригадувати собі їх у часі спокус.

Сама присутність монашества в цьому світі безслівно свідчить про існування вічного Бога й тимчасовість нашого життя. Чернець або черниця, що йдуть містом чи селом, зодягнені у свій габіт, значно переконливіше безмовно проповідують Христове Євангеліє, ніж найбільш обдаровані проповідники.

За рік, що минув від початку пандемії COVID-19, багато християн відкрило для себе, як виглядає молитовне життя монастирів, почули зміст і мелодію щоденної монастирської молитви, яка приноситься за увесь світ, за Церкву, за кожну людину. Минулоріч настоятель одного з монастирів, оголошуючи про закриття обителі на карантин, так і написав: "Пам'ятаємо в молитві за всіх вас і за весь світ". У цьому молитовному стоянні криється суть і глибина монашества.∞∞∞

На те, як зараз виглядають більшість наших богослужінь, свого часу відчутно вплинуло чернече середовище. І це не випадково, адже віддавна монашество славилось тим, що значно більше часу, на відміну від християн, які живуть у суспільстві, присвячувало молитві. Утім, як це не дивно, молитовне життя ченців часто захоплювало мирян, спонукаючи їх хоч трохи засмакувати молитовного досвіду перших. Якось один старенький монах, пишучи листа своїм духовним дітям, що перебували у світі, сказав: "Молитва для мене як ремесло для кожної людини, бо я труджусь у ній понад 36 років", – маючи на увазі, що досконало опанував це мистецтво та здатен передати його іншим. Тонкощі ж цього Божого ремесла ченці ніколи не приховували, але широ ділилися ними у своїх усних повчаннях і творах.

Монашество попередніх століть, особливо першого тисячоліття, залишило численну

літературну спадщину. Значна її частина – універсальна за своїм характером, зрозуміла для сучасної людини та актуальна для мирян. Завдяки їй кожен охочий має змогу довідатися, наскільки глибоким може бути молитовне життя християнина, наскільки реально, а не уявно він може пережити досвід близькості Бога. Ці твори дещо не звичні за формою, їх неможливо прочитати як художню літературу – швидко, на одному диханні – та більше ніколи потім до них не повертатися. Монаші повчання лаконічні, у кілька слів поради може бути вкладено кількадесят років досвіду. Тож якийсь вислів, аби краще його збагнути, можливо, доведеться перечитувати неодноразово. Цінність цих повчань у тому, що ми даремно отримуємо чужий досвід, здобутий, як часто полюбляли казати древні пустельники, «потом і кров'ю».

Хтось порівняв монаха із маяком, який посеред темряви моря допомагає кораблям зорієнтуватися, щоб уникнути підводних рифів і безпечно причалити до берега. Подібно й монах своєю молитвою, внутрішньою духовною боротьбою, у якій присутні й поразки, і перемоги, дає цьому світові світло Божої надії. Хочеться лиш побажати, щоб у лоні нашої Церкви не переминались ці відважні духовні воїни, щоб ми не забували згадувати в молитві тих, хто в духовній боротьбі прагне запалити світові духовне світло.

о. Олег ЧУПА, Молитовне стояння монашества // СЛОВО №1 (85), березень-травень 2021